

УДК 621.314

РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЖИМУ ДЖЕРЕЛА СТРУМУ ДЛЯ ОДНОФАЗНОГО АВТОНОМНОГО ІНВЕРТОРА НАПРУГИ

Шавьолкін О. О., Немикіна Ю. В.

Київський національний університет технологій та дизайну

Розглянуто принципи керування однофазним мостовим інвертором напруги в режимі джерела струму. Для однополярного формування напруги запропоновано рішення з трирівневим релейним регулятором струму при зниженні кількості і обмеженні частоти перемикань транзисторів. Виконано моделювання роботи інвертора з системою керування.

Ключові слова: *інвертор напруги в режимі джерела струму, релейний регулятор струму, трирівневий релейний регулятор, однополярна модуляція, моделювання*

Останнім часом в Україні широке розповсюдження знаходять системи електроживлення малої потужності з поновлювальними джерелами енергії (ПДЕ), що використовуються для локальних об'єктів: житлових і офісних будівель, малих підприємств та інше. Введення «зелених» тарифів стимулює до використання комбінованих систем електроживлення (КСЕ) [1], що працюють паралельно з централізованою мережею (ЦМ). За цього надлишок енергії, що генерується ПДЕ генерується в ЦМ. Таким чином, впровадження КСЕ сприяє підвищенню енергетичної безпеки держави.

Постановка завдання

На відміну від автономних систем виникає питання забезпечення сумісності КСЕ з ЦМ. І тут слід враховувати характер сучасного навантаження локальних об'єктів, що споживає реактивну потужність і генерує в мережу вищі гармоніки. Вирішення цього питання можливо з використанням мережевого автономного інвертора напруги (МАІН), який суміщає функцію перетворення енергії з функцією фільтро-компенсуючого пристрою (ФКП) [2, 3], що пов'язано з використанням МАІН в режимі джерела струму. В КСЕ малої потужності, що підключені до однофазної ЦМ зазвичай використовується однофазний мостовий інвертор. За цього інвертор працює паралельно з ЦМ – на джерело синусоїдальної напруги. У разі відключення ЦМ – автономний режим, коли навантаження МАІН активно-індуктивне. Проте питання реалізації режиму джерела струму в цій схемі вивчено недостатньо.

Результати досліджень

Структура силових кіл АІН у разі використання в КСЕ наведена на рис.1 і містить зовнішнє джерело синусоїдальної напруги u_1 , $R_\phi C_\phi$ – високочастотний фільтр для придушення вищих гармонік напруги, навантаження Z_H (у тому числі нелінійне), реактор L , який обмежує швидкість струму, що формується АІН, АІН на чотирьох IGBT, ВІ – датчик струму АІН.

У разі паралельної роботи АІН з джерелом (К1 – замкнений) конденсатор фільтру С1 вимкнута, адже напруга навантаження є синусоїдальною. У автономному режимі (К1 – вимкнута) паралельно навантаженню вмикається С1 (К2 – замкнута). Отже на навантаженні завжди напруга синусоїдальна. Вихідна напруга АІН може приймати три значення $+U$, 0 , $-U$. Якщо використовуються два значення $+U$, $-U$ – маємо біполярну модуляцію, якщо три – однополярну [4].

Розглянемо формування синусоїдального струму у замкненій за струмом системі відповідно миттєвому значенню завдання i_{3AD} і фактичному значенню струму i на виході АІН (сигнал зворотного зв'язку за струмом) згідно похибки $\Delta i = i_{3AD} - i$. Можливі наступні варіанти реалізації.

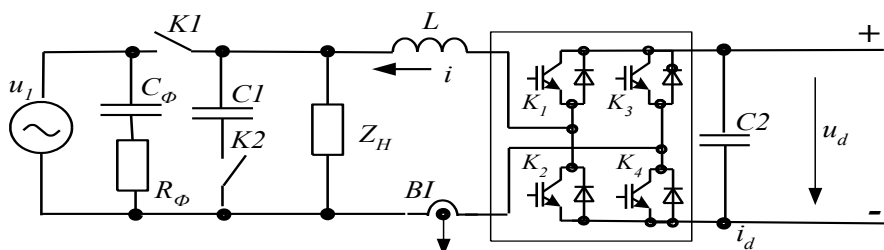

Рис. 1. Структура силових кіл АІН

1. Варіант керування, коли полярність вихідної напруги визначається знаком похибки, наприклад, за допомогою компаратора. Якщо $\Delta i > 0$, тобто задане значення перевищує фактичне - вмикаються ключі АІН, які забезпечують позитивну полярність вихідної напруги, що призводить до зростання струму. Похибка зменшується до нуля і змінює полярність. За умови $\Delta i < 0$ - вмикаються ключі АІН, що забезпечують негативну полярність вихідної напруги (або нульове її значення). Отже значення вихідного струму коливається відносно заданого значення практично з нульовою похибкою. Безпосереднє перемикання ключів згідно полярності похибки струму призведе до занадто високої частоти перемикання ключів, що у більшості використань

неможливо.

2. Формування струму з похибкою за умови, що середнє за період перемикань ключів АІН значення похибки близьке до нуля.

2.1. З обмеженням Δi заданим відхиленням $\delta > 0$ відносно значення i_{3AD} і використанням релейного (гістерезисного) регулятора струму (PPC). Це дозволяє обмежити частоту перемикань ключів АІН, проте на періоді вихідного струму частота перемикань є змінною. За цього струм навантаження коливається в межах $(i_{3AD}-\delta) < i < (i_{3AD}+\delta)$. У разі біполярної модуляції зростання – убування струму здійснюється змінюванням полярності напруги навантаження при перемиканні відповідних ключів.

Певні особливості в мостовій схемі АІН має застосування PPC за використанням однополярного формування напруги навантаження, коли напруга навантаження може приймати три значення $+U$, 0 , $-U$. Варто зазначити, що за синусоїдальної форми струму значення $\frac{di}{dt}$ змінюється від нуля до максимального значення. Очевидно, що за використанням PPC швидкість змінювання струму у колі з індуктивністю визначається прикладеною напругою і повинна перевищувати $\frac{di_{3AD}}{dt}$ (струм навантаження коливається в межах $(i_{3AD}-\delta) < i < (i_{3AD}+\delta)$). Однак, за значного перевищення $|\frac{di}{dt}| > |\frac{di_{3AD}}{dt}|$ струм за спрацьовуванням PPC швидко зростає і убуває, що збільшує кількість перемикань ключів АІН, які забезпечують відповідні значення вихідної напруги $+U$ та $-U$.

Кількість перемикань ключів можна суттєво зменшити якщо $\frac{di}{dt}$ та $\frac{di_{3AD}}{dt}$ близькі за значенням. Розглянемо формування позитивної напівхвилі струму. Так, під час зростання i_{3AD} ($\frac{di_{3AD}}{dt} > 0$) змінення струму i від рівня $(i_{3AD}-\delta)$ до $(i_{3AD}+\delta)$ досягається за вихідної напруги АІН $U_H=U$, що забезпечує $\frac{di}{dt} > \frac{di_{3AD}}{dt}$. Якщо для подальшого зменшення i встановити $U_H=0$ (коло навантаження закорочено) швидкість убування струму зменшується (відносно випадку, коли $U_H=-U$) – тривалість інтервалу часу

досягнення значення $(i_{3AD}-\delta)$ збільшується. На ділянці з $\frac{di_{3AD}}{dt} < 0$ на інтервалі змінювання струму $(i_{3AD}-\delta) < i < (i_{3AD}+\delta)$ можна використати наступні варіанти: $U_H=U$, $(\frac{di}{dt} > 0)$ або $U_H=0$, $(\frac{di}{dt} < 0)$, якщо $|\frac{di_{3AD}}{dt}| \geq |\frac{di}{dt}|$ - струм навантаження зменшується повільніше ніж завдання. На наступному інтервалі зменшення i до рівня $(i_{3AD}-\delta)$ теж можливі два варіанта: $U_H=0$ $(\frac{di}{dt} < 0)$, якщо $|\frac{di}{dt}| \geq |\frac{di_{3AD}}{dt}|$ або $U_H=-U$ $|\frac{di}{dt}| > |\frac{di_{3AD}}{dt}|$.

Отже, якщо змінювати стани схеми залежно від значення $\frac{di_{3AD}}{dt}$ можна значно зменшити кількість перемикачів ключів АІН тобто перейти до однополярного формування напруги навантаження. Розглянемо один із можливих варіантів реалізації з використанням трирівневого РРС, який має додатковий релейний елемент (РЕ) з рівнем спрацьовування $\delta_I=(1.2\div 1.5)\delta$. Так, для позитивної напівхвилі струму спрацьовуванню РРС за рівнями $(i_{3AD}\pm\delta)$ відповідають значення напруги навантаження $U_H=U$ і $U_H=0$. На певній ділянці формування струму виникає ситуація, коли після досягнення $i \geq (i_{3AD}+\delta)$ і перемикач у стан $U_H=0$ швидкість змінювання струму навантаження не забезпечує спадання струму i . Тобто струм продовжує зростати. За досягненням значення $i \geq (i_{3AD}+\delta_I)$ спрацьовує РЕ, який перемикає стан схеми $U_H=-U$ для гарантованого зменшення струму. У подальшому використовуються стани $U_H=0$ і $U_H=-U$. Аналогічна робота РРС для негативної напівхвилі, коли використовуються стани $U_H=-U$ і $U_H=0$, за спрацьовуванням РЕ $U_H=0$ і $U_H=-U$.

Отже на виході РРС маємо сигнал U_g , що відповідає трьом рівням 1, 0, -1. Відповідно змінюється і алгоритм керування ключами АІН. За цього сигнали керування ключами приймають значення: якщо $U_g \geq 0$ $g_1=1$, якщо $0 \geq U_g$ $g_3=1$, $g_2 = \bar{g}_1$, $g_4 = \bar{g}_3$.

2.2. Формування струму за умови постійної частоти модуляції. Розглянемо варіант, коли визначення інтервалів часу вмикання ключів АІН здійснюється шляхом порівняння за рівнем сигналу похибки Δi з модулюючою напругою трикутної форми U_{TP} з частотою f_M , яка симетрична відносно нуля (рис. 2).

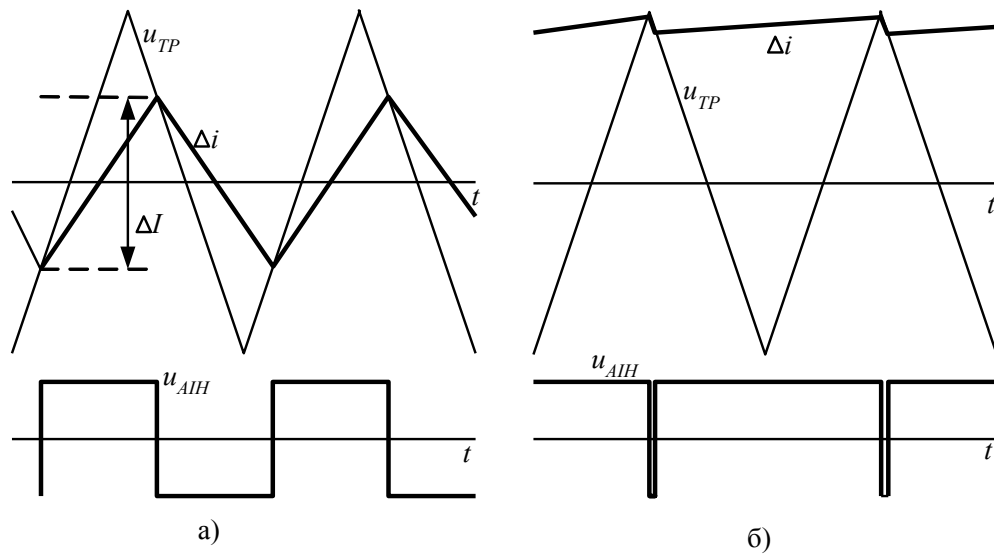

Рис. 2. Формування струму за умови постійної частоти модуляції:
а) для $U_H=0$, б) для $U_H=U_m$

Це здійснюється компаратором К, вихідна напруга якого приймає значення 1, якщо $\Delta i > U_{TP}$ і дорівнює 0 (або -1), якщо $\Delta i < U_{TP}$. За цих умов час вмикання ключів у відповідних станах є пропорційним амплітуді коливань похибки струму. Отже для коректної роботи схеми слід узгоджувати частоту модуляції f_M зі швидкістю змінювання вихідного струму di/dt . У ідеальному випадку частота коливань струму дорівнює f_M і частоті перемикачів ключів. Значення частоти f_M обирається з урахуванням двох факторів: втрати енергії на перемикачів ключів, що зростають із збільшенням частоти, і індуктивності реактора L . Із збільшенням частоти індуктивність зменшується.

Індуктивність реактора визначає швидкість змінювання струму. Напруга на індуктивності для інтервалу, коли вихідна напруга дорівнює $+U$ і струм зростає (похибка Δi зменшується до нуля, а потім стає позитивною) $U_L = U - U_H = L \frac{di}{dt}$, де U_H – напруга навантаження (мережі). Для інтервалу, коли вихідна напруга дорівнює $-U$ і струм убиває (похибка Δi зменшується до нуля, а потім стає негативною) $U_L = -U - U_H = L \frac{di}{dt}$. На рис. 2,а показано випадок, коли швидкість змінювання струму є максимальною і середнє значення похибки дорівнює нулю. Розглянемо момент часу, коли швидкість змінювання струму є максимальною і U_H наближається до 0. Оскільки частота модуляції достатньо велика, можна вважати, що на інтервалі модуляції напруга навантаження і завдання струму незмінні. Отже струм змінюється за лінійним законом і

від похідної струму можна перейти к прирощенню $\frac{\Delta I}{\Delta t}$. Тоді час зростання струму:

$$\Delta t_{зр} = \frac{\Delta I \cdot L}{U}, \quad (1)$$

де ΔI – розмах коливань $\Delta i(t)$.

Звідси, час зростання струму дорівнює часу убавання:

$$\Delta t_{уб} = \frac{-\Delta I \cdot L}{-U}. \quad (2)$$

Загальний час (період коливань струму) дорівнює періоду модуляції:

$$t = \frac{1}{f_M} = 2\Delta I \cdot L \frac{1}{U}, \quad (3)$$

де f_M – частота модуляції, звідки значення індуктивності :

$$L = \frac{U}{2 \cdot \Delta I \cdot f_M}. \quad (4)$$

Для забезпечення можливості керування струмом, коли напруга навантаження максимальна необхідно виконання умови $U \geq 1.1U_m$, тоді:

$$L = \frac{1.1U_m}{\Delta I \cdot f_M \cdot 2}, \quad (5)$$

де U_m – напруга модуляції.

Отже, індуктивність визначається частотою модуляції і ΔI , значення ΔI в свою чергу, не перевищує подвоєне значення амплітуди модулюючої напруги U_{TRM} , значення якої можна збільшувати.

З іншого боку є обмеження щодо значення індуктивності за падінням напруги на ній, що звичайно не перевищує 5% за максимального значення струму I_{MAX}
 $\Delta U_L = I_{MAX} \omega L \leq 0.05U_1$. Отже

$$L \leq \frac{0.05U_1}{\omega I_{MAX}}, \quad (2)$$

де ω – кутова частота, I_{MAX} – максимальний струм.

Розглянуто випадок, коли U_H наближається до 0 і швидкість зростання та убавання струму є однаковими. За цих умов середнє значення похибки близьке до нуля (є близьким до нуля і середнє значення напруги АІН – рис. 2,а). В інших випадках, коли $U_H > 0$ швидкості зростання та убавання струму є різними. Максимальна різниця буде для $U_H = U_m$. Це призводить к зміщенню кривої $\Delta i(t)$ відносно нуля до рівня U_{TRM} (рис. 2,б), за цього середнє значення напруги АІН близьке до U . Таким чином, струм на виході АІН відпрацьовується з похибкою, яка дорівнює U_{TRM} .

Похибку можна звести практично до нуля коригуванням закону змінювання модулюючої напруги з урахуванням закон у змінювання завдання струму $U_{TP}^1 = U_{TP} + ki_{3AD}$ (k – коефіцієнт).

Моделювання здійснювалось з використанням програмного пакету MATLAB. Розроблено дві моделі АІН з однаковими параметрами силових кіл і системами керування, що реалізують алгоритм з фіксованою частотою модуляції і з використанням тривіневого РРС. Тому, $U=220$ В, $U_{TPm}=2$ В, $f_M=16$ кГц, $I_{3ADm}=25$ А, індуктивність реактору згідно (1) становить $L=0.00536$ Гн, що перевищує значення згідно (2). Це перевищення обумовлено з метою обмеження значення f_M . Осцилограми струму i_l , вихідної напруги АІН $U_{AИH1}$, похибки $\Delta i(t)$ за фіксованою частотою модуляції наведені на рис.3. Наявність похибки обумовила відхилення значення амплітуди першої гармоніки струму $I_{(1)m}=23.46$ А. Тож коефіцієнт гармонік струму THD=2.32%.

Осцилограми роботи схеми з тривіневним РРС (i , $U_{AИH}$) також наведені на рис. 3 за тих же умов і $\delta=1$ А ($\delta_I=1.5$ А). Частота і кількість перемикань ключів АІН суттєво зменшилися за практично однакових THD струму (близько 2.5%).

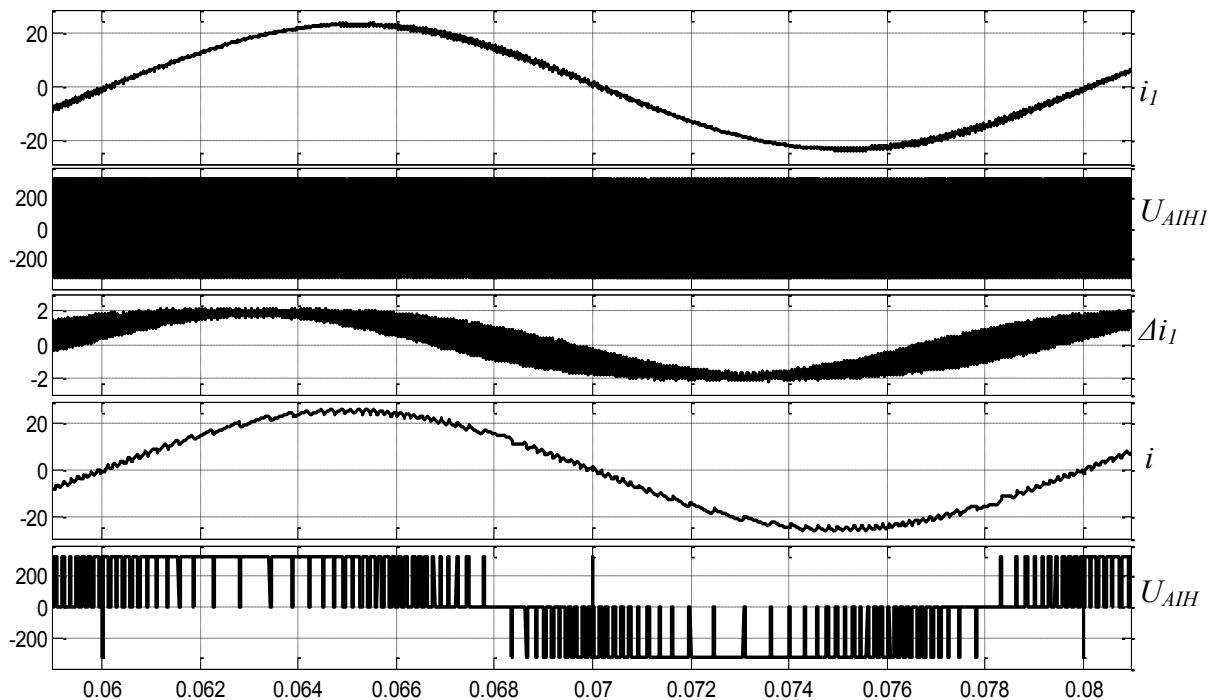

Рис. 3. Осцилограми струму і напруги однофазного мостового АІН з постійною частотою комутації (i_l , $U_{AИH1}$, Δi_l) і тривіневним РРС (i , $U_{AИH}$)

Висновки

Для використання однофазного мостового автономного інвертора напруги з формуванням вихідного струму є доречним використання трирівневого PFC з однополярним формуванням вихідної напруги, що дозволяє зменшити втрати енергії на перемикання ключів схеми з обмеженням частоти перемикань. Напрямою подальших робіт є дослідження запропонованих рішень для схеми АІН з суміщенням функції силового активного фільтра і передавання активної потужності.

Список використаних джерел

1. Каплун В. В. Комбіновані системи електроживлення з поновлюваними джерелами енергії [Текст] / В. В. Каплун, В. В. Козирський, А. В. Петренко – К. : ЦТІ «Аграр Медіа Груп», 2011. – 330 с.: іл.134.
2. Каплун В. В. Удосконалення перетворювального агрегату комбінованої системи електроживлення з поновлювальними джерелами енергії / В. В. Каплун, О. О. Шавьолкін // «Електротехнічні та комп'ютерні системи» № 22 (98), Наука і техніка, 2016. – С.165-169.
3. Sung-Hun Ko. A Grid-Connected Photovoltaic System with Direct Coupled Power Quality Control / Sung-Hun Ko, Seong-Ryong Lee, Hooman Dehbonei, C.V. Nayar // IEEE Transactions, 2006. – pp.5203-5208.
4. Шавьолкін О. О. Силові напівпровідникові перетворювачі енергії: навч. посібник [Текст] / О. О. Шавьолкін; Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 403 с.

References

1. Kaplun V. V. Kombinovani systemy elektrozhyvlennia z ponovliuvanymy dzherelamy enerhii [Tekst] / V. V. Kaplun, V. V. Kozyrskiy, A. V. Petrenko – K. : TsTI «Ahrar Media Hrup», 2011. – 330 s.: il.134.
2. Kaplun V. V. Udoskonalennia peretvoriuvalnoho ahrehatu kombinovanoi systemy elektrozhyvlennia z ponovliuvalnymy dzherelamy enerhii / V. V. Kaplun, O. O. Shavolkin // «Elektrotekhnichni ta kompiuterni systemy» № 22 (98), Nauka i tekhnika, 2016. – S.165-169.

3. Sung-Hun Ko. A Grid-Connected Photovoltaic System with Direct Coupled Power Quality Control / Sung-Hun Ko, Seong-Ryong Lee, Hooman Dehbonei, C.V. Nayar // IEEE Transactions, 2006. – pp.5203-5208.
4. Shavolkin O. O. Sylovi napivprovidnykovi peretvoriuvachi enerhii: navch. posibnyk [Tekst] / O. O. Shavolkin; Kharkiv. nats. un-t. misk. hosp-va im. O. M. Beketova. – Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova, 2015. – 403 s.

Реализация режима источника тока для однофазного автономного инвертора напряжения

Шавёлкин А. А., Немыкина Ю. В.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Рассмотрены принципы управления однофазным мостовым инвертором напряжения в режиме источника тока. Для однополярного формирования напряжения предложено решение с трехуровневым релейным регулятором тока при снижении количества и ограничении частоты переключений транзисторов. Выполнено моделирование работы инвертора с системой управления.

Ключевые слова: инвертор напряжения в режиме источника тока, релейный регулятор тока, трехуровневый релейный регулятор, однополярное модуляция, моделирование

Implementation of the power supply mode for single-phase autonomous inverter voltage

Shavelkin A. A., Nemykina Ju. V.

Kiev National University of Technology & Design

We consider the principles of management-phase bridge voltage source inverter in current mode. For the formation of a unipolar voltage provides a solution to the three-level switching current regulator with a decrease in the amount and the limitation of the frequency of the switching transistors. The modeling of the inverter with the control system.

Keywords: voltage inverter in current source mode, current control relay, three-level relay control, unipolar modulation simulation